

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Uplatnění námitky započtení nejisté a neurčité pohledávky v soudním řízení

Započtení pohledávky může být zejména pro podnikatele užitečným institutem, především proto, že šetří transakční náklady. Podnikatelé si jsou tak schopni splnit své vzájemné dluhy bez toho, aby „přelévaly“ finance z jednoho bankovního účtu na druhý. Započtení je jedním ze způsobů, jakým závazek mezi stranami zaniká, nahrazuje tak de facto i de iure splnění. Započíst svou pohledávku proti dluhu druhé strany lze i jednostranně – jelikož se však jedná o právní jednání, ve kterém schází vůle druhé strany, je toto započtení regulováno přísněji. V případě dohody o započtení mezi dvěma stranami, tj. pokud se jedná o jednání dvoustranné, se uplatní pro závazkové právo typická dispozitivnost norem a zohlednění vůle stran.

Prvně je nutné poznamenat, že započíst nelze každá pohledávka a rovněž není možné započtení proti jakékoli pohledávce. Obě pohledávky tedy musí být k započtení způsobilé, tzv. kompenzabilní. Pro naplnění této způsobilosti je třeba, aby obě pohledávky splnily určité obecné podmínky a dále také podmínky zvláštní pro každou z těchto pohledávek. Pro účely započtení se rozlišuje pohledávka aktivní a pasivní, podle toho, na které straně operace započtení se nachází. Aktivní pohledávkou je ta pohledávka, ze které má být jedné straně plněno – pasivní je pak ta, kterou má tato strana sama plnit. Obecné podmínky vyplývají z ustanovení § 1982 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů („OZ“), který započtení upravuje. Jsou jimi mnohost, tj. existence více než jedné pohledávky; vzájemnost, tj. strany mají vůči sobě dluhy navzájem, nelze započítat pohledávku, kterou má strana vůči třetí osobě; a stejnorodost, tj. druh plnění pohledávek musí být u obou z nich totožný.

Zvláštní podmínky jsou pak stanoveny v ustanovení § 1987 OZ, a to především pro pohledávku aktivní. U té je vyžadována její splatnost, vymahatelnost u soudu a jistota a určitost. Započtení této pohledávky proti dluhu, který má započítávající strana vůči druhé straně, totiž fakticky znamená, že druhé straně nebude splněn dluh podle původních podmínek, resp. jeho splnění bude nahrazeno právě tímto započtením. Aby tímto způsobem nedošlo k zásahu do práv druhé strany, je třeba určitá míra jistoty, že pohledávku, kterou započítávající k započtení využívá, má druhá strana skutečně plnit. Musí být tedy jisté nejen to, jaká je její výše (příp. co má být vlastně předmětem plnění), zda je druhá strana skutečně dlužníkem z této pohledávky, zda nárok na její vyplacení již nezanikl promlčením, příp. zda vůbec kdy vznikl, ale také jestli se jedná o pohledávku, která by mohla být uplatněna u soudu (nebo jen naturální obligaci), tedy reálně vymáhána, a jestli již pohledávka dospěla, tj. je splatná, resp. dlužník už je povinen ji plnit.

Na pasivní pohledávku nejsou kladeny tolik přísné nároky – z povahy věci by započítávající byl sám proti sobě, kdyby započítával např. proti pohledávce, která neexistuje, která je neurčitá, nejasná, nevynutitelná apod. – OZ proto požaduje u pasivní pohledávky pouhou splnitelnost (ta však v sobě dle komentářové literatury obsahuje také obecnou určitost, jelikož zcela neurčitý a nejistý dluh není možno plnit^[1]). Proti některým pohledávkám však jinou pohledávku započíst nejde – není tak možné jako pasivní pohledávku využít pohledávku na výživné nezletilého (který není plně svéprávný) a na úhradu újmy na zdraví (ledaže se jedná o vzájemnou pohledávku na náhradu téhož druhu). Zákaz započtení proti pohledávce na výživné nezletilého, který není plně svéprávný, je kogentní a nelze jej tak zrušit ani vzájemnou dohodou stran; proti tomu veškeré další zákazy započtení mohou být

dohodou stran zrušeny (§ 1991 OZ). Projevuje se tak preference dispozitivních ustanovení a poskytnutí širokého prostoru pro ujednání stran (jejich vůli) v závazkových vztazích.

Tento článek se zaměřuje především na posouzení jistoty a určitosti aktivně započítávané pohledávky v případě, kdy je žalováno na plnění pasivní pohledávky. V modelové situaci, kdy společnost A dluží společnosti B peníze za dodávku materiálu a společnost B naopak dluží společnosti A za poskytnutí služeb, bude situace zřejmá, zejména jestliže si obě společnosti navzájem vystavily faktury na základě smluv o dodávce materiálu a o poskytnutí služeb, které evidují. Obě společnosti jsou si svých dluhů vědomy, uznávají je, jejich výše a splatnost jsou ve smlouvách (i fakturách) přesně stanoveny. Započtení tak v zásadě nic nebrání, nadto lze předpokládat, že zde bude konsenzus stran a dojde tak k jejich vzájemné dohodě. Stačí ovšem případ mírně modifikovat a učinit ze smlouvy o dodávce materiálu alternativní závazek dle ustanovení § 1927 OZ – smlouva bude obsahovat ustanovení, podle kterého společnost A může zvolit mezi tím, zda společnosti B za dodávku materiálu zaplatí, nebo zda jí místo peněz dodá část výrobků z tohoto materiálu. Dokud nebyla volba provedena, nelze pohledávku využít k započtení, jelikož je nejisté, neurčité, jakou volbu v budoucnu společnost A zvolí. Pokud si společnost A zvolí dodávku výrobků jako způsob splnění závazku, nebude se již jednat o stejnorodé závazky, jelikož zatímco společnost A bude plnit in natura, společnost B je zavázána k plnění v penězích. Pohledávky tak nebudou kompenzabilní a započtení v tomto případě nebude možné. Problémem pro jistotu a určitost pohledávky jsou také rozvazující a odkládací podmínky („zaplatím, ledaže by materiál do měsíce ztratil na své kvalitě“, „zaplatím, až materiál prodám svému zákazníkovi“).[\[2\]](#)

Specifickým případem je, když mezi stranami existuje spor o to, zda některá z pohledávek existuje, resp. zda má příslušná strana povinnost ji plnit. Společnost A za dodaný materiál zaplatila, převzala jej, ale po určité době zjistila, že materiál již nevykazuje požadovanou kvalitu, ačkoli záruční doba stále běží. Uplatnila proto nárok na přiměřenou slevu z kupní ceny dle záručních ustanovení obsažených ve smlouvě o dodávce. Společnost B však neuznala, že se na společnost A vytýkané vady záruka vztahuje a peníze proto společnosti A nevrátila. Společnost A následně společnosti B oznámila, že započítává pohledávku, která jí uplatněním nároku na slevu z kupní ceny dle jejího názoru vznikla, proti pohledávce, jejímž předmětem je úhrada další dodávky materiálu, která byla mezi společnostmi sjednána.

Zde lze považovat za problém likviditu pohledávky, jak je popsána v rozsudku Nejvyššího soudu ČR („NS“) ze dne 9. 9. 2020, sp. zn. 31 Cdo 684/2020: „...likvidní je pohledávka, kterou lze co do základu i výše snadno prokázat (zjistit), resp. pohledávka, o níž není rozumných pochyb.“ Jako ilikvidní pohledávku naopak NS označuje takovou pohledávku, která je co do základu a/nebo výše sporná (nejistá), a jejíž uplatnění vůči dlužníkovi formou námitky započtení vyvolává spíše spory o existenci či výši aktivní pohledávky nežli zánik obou pohledávek, který by obě strany jednoznačně akceptovaly. Pro neurčitost a nejasnost je však irelevantní, pokud ji dlužník pouze neuznává, resp. odmítá zaplatit, případně je sporná pouze její právní kvalifikace. Nejistota musí být objektivní a týkat se zásadních otázek, jako zda pohledávka vůbec vznikla, z jakého důvodu, zda je splatná, kdo je jejím věřitelem či dlužníkem, jaká je její výše apod. V našem případě by tak mohla být pohledávka vzniklá uplatněním nároku na slevu z kupní ceny ilikvidní např. tehdy, pokud by bylo zvláště obtížné prokázat, co způsobilo snížení kvality materiálu, např. pokud by bylo nutné provedení odborných zkoušek materiálu či jiných časově náročných testů. Snížení kvality nemuselo být způsobeno jen chybou prodejce, ale také špatným skladováním či nesprávným nakládáním s materiálem, což nemusí být vždy jednoduché zjistit a prokázat. Je tedy nejisté, zda skutečně vznikl nárok společnosti A na slevu z kupní ceny a tím tedy i zda skutečně vznikla její pohledávka vůči společnosti B, kterou využila k započtení.

NS ve výše uvedeném rozsudku uvádí, že při posuzování neurčitosti a nejistoty aktivní pohledávky (zde pohledávka vzniklá z nároku na slevu z kupní ceny; pasivní pohledávkou je naopak pohledávka

společnosti B vzniklá z další dodávky materiálu) je vždy třeba vzít v úvahu to, zda vychází obě pohledávky (aktivní i pasivní) ze stejného právního vztahu, např. založeného stejnou smlouvou mezi stranami. V takové situaci totiž stojí proti právu věřitele pasivní pohledávky (společnosti B) na její uhrazení právo dlužníka (společnosti A) na to, aby dříve, než bude nucen uhradit svůj dluh, byly „spravedlivě posouzeny i širší souvislosti, za kterých vznikl (okolnosti celého vztahu).“ V takovém případě tedy není dle NS na místě poskytovat věřiteli pasivní pohledávky, v našem případě společnosti B, ochranu dle ustanovení § 1987 odst. 2 OZ a pohledávka tak nebude zpravidla nejistou či neurčitou ve smyslu tohoto ustanovení, ačkoli by ji jinak bylo možné považovat za ilikvidní.

Pokud by tedy společnost B u soudu zažalovala nárok na zaplacení ceny další dodávky materiálu společnosti A, která právě na tuto pohledávku provedla započtení svého nároku na slevu z kupní ceny v důsledku špatné kvality předchozí dodávky materiálu a neuhradila ji tak celou, nemusel by soud automaticky označit započtení za neplatné z důvodu nejasnosti a neurčitosti aktivní pohledávky. Naopak, společnost A by měla v řízení, ve kterém by společnost B vynucovala zaplacení celé částky za dodávku dalšího materiálu (bez odečtení započtené pohledávky), nárok na posouzení této pohledávky, a to pokud vznesl námitku započtení. Soud by měl posoudit, zda je tato pohledávka způsobilá přivodit svým započtením v rozsahu, v jakém se pohledávky kryjí, zánik žalobou uplatněné pohledávky, tj. pohledávky na úhradu další dodávky materiálu společnosti A. Jedině v případě, že by společnost B měla skutečně relevantní argumenty, proč slevu z kupní ceny na předchozí dodávku neposkytne, a dokazování by bylo rozsáhlé a složité, ustoupil by dle NS zájmu na posouzení širších souvislostí zájem na odvrácení neúměrného prodloužení řízení o žalobou uplatněné, tj. pasivní, pohledávce. NS však dodává, že „nic nebrání dlužníku pasivní pohledávky (věřiteli aktivní pohledávky), aby – změnil-li se okolnosti a dojde-li v mezidobí k „vyjasnění“ jeho (aktivní) pohledávky – započtenl svoji (aktivní) pohledávku opětovně“.

V zásadě lze tedy uzavřít, že judikatura schvaluje možnost vznést v řízení o pohledávce, proti které bylo započteno, námitku započtení prostřednictvím takové aktivní pohledávky, u které lze pochybovat o její likviditě. Je však nutné zdůraznit, že NS tuto možnost vztáhl k situaci, kdy obě pohledávky pochází ze stejného právního vztahu. V takovém případě by se tedy likvidita nevyžadovala pro uznání určitosti a jistoty aktivní pohledávky a soud by v průběhu řízení měl provést posouzení této pohledávky, pokud to neúměrně neprodlouží řízení o pohledávce pasivní. Soud by tak zkoumal, zda společnost B skutečně dodala materiál v jiné než zaručené kvalitě, případně zda společnost A způsobila snížení kvality materiálu v záruční době svým pochybením. V případě, že by naznal, že se záruka na snížení kvality materiálu vztahovala, žalobu by v té části, v jaké se započítaná pohledávka kryje s pohledávkou žalovanou, zamítl.

Takové řešení lze považovat za pozitivní pro urychlení a zjednodušení soudního řešení obdobných sporů. V rámci jediného řízení je tak vyřešeno nejen zda aktivní pohledávka byla způsobilá k započtení (kompenzabilita pohledávky je posuzována k okamžiku jejího započtení), ale také zda jejím započtením došlo k zániku dluhu, který je žalován. V případě, že by soud k aktivní pohledávce a jejímu započtení vůbec nepřihlížel, pravděpodobně by přiznal žalobci nárok na zaplacení dlužné částky, což by bylo samozřejmě v neprospěch žalovaného. Ten by tedy musel dluh zaplatit a následně žalovat nárok na zaplacení své pohledávky, jejíž započtení nebylo uznáno, v novém řízení (pokud by již v mezidobí nedošlo např. k promlčení této pohledávky). Podstata započtení, tj. snížení transakčních nákladů, by se v takovém případě de facto zcela vytratila.

JUDr. Michal Šilhánek,
advokát

Markéta Schwarzová,
právní praktikant

LAWYA

[LAWYA, advokátní kancelář s.r.o.](#)

Sídlo:
Tučapy 240
683 01, Tučapy

Kontaktní adresa:
Březinova 746/29
616 00, Brno

tel.: +420 543 216 310
e-mail: info@lawya.cz

[1] Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054), 1. vydání, 2014, s. 1114 - 1132

[2] Ibidem.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Komunitní energetika od 1. srpna 2026: co se skutečně mění](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 41.: Záruka za jakost v kupní smlouvě](#)
- [Komu náleží vlastnické právo k náhradní veřejné komunikaci postavené investorem?](#)
- [AML rizika u luxusních nákupů](#)
- [Recentní judikatura Nejvyššího soudu k důvodům neplatnosti usnesení valné hromady](#)
- [Ocenění nemovitosti v dědickém řízení: kdy postačí odhad a kdy je nutný znalecký posudek](#)
- [Tlačítko pro odstoupení od smlouvy jako nový standard spotřebitelského online rozhraní](#)

- [Cyber Resilience Act: od září 2026 budete muset hlásit incidenty i zranitelnosti. Jste na to připraveni?](#)
- [Sankce Evropské unie proti Rusku a jejich dopad na obchodní smlouvy](#)
- [Deset nejčastějších chyb jednatelů, které mohou stát miliony](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 41.: Tichý společník jako investiční nástroj](#)